

Sofi Oksanen
Mikor eltűntek a galambok

Scolar

[1948]

NYUGAT-ÉSZTORSZÁG
ÉSZT SZSZK, SZOVJETUNIÓ

Még elmentünk Rosalie sírjához, a holdfényes hantra helyeztük a mezei virágokat, és egy ideig csendben álltunk, kettőnk között a virágokkal. Nem akartam, hogy Juudit elmenjen, nem akartam őt elengedni, és ezért kellett ki-
mondanom azt, amit ilyen helyzetekben nem lenne szabad:

– Soha többé nem látjuk egymást.

Hallottam szavaimban a kavicsot, láttam, ahogy szemét elönti a könnycsillogás, ugyanaz a könnycsillogás, mely annyiszor megingatott már, és tette észszerű gondolkodásomat könnyen billenő kéregtutajjá. A tutaj most a szemek sarkában csapdosó hullámokon ringatózott. Talán saját fájdalommat akartam enyhíteni, emiatt fogalmaztam durván, talán csak kegyetlen akartam lenni, hogy útközben átkozhasson engem és érzéketlenségemet, vagy talán vágytam még egy utolsó bizonyítékra, hogy nem akar elmenni – még mindig kételkedtem szíve járásában, noha már annyi mindenben mentünk át együtt.

– Megbántad, hogy mindazok után idevettél magadhoz – suttogta Juudit. Éleslátásától összeresztetem, zavartan simogattam a tarkómat. Este még jutott ideje lenyírni a hajamat, néhány szál beesett a gallérom mögé, most csiklandozott.

– Semmi gond, megértem – folytatta.

Nem tagadtam, noha megtehettem volna. Azt viszont nem hittem, hogy Juudit nélkül, akiről gondoskodnom kellett, többre jutottam volna az erdőben. A többiek ennek ellenkezőjére célozhattak. Én azonban kénytelen voltam az erdő védelmébe hozni őt, miután meghallottam, hogy Tallinnból az oroszok közeledtével az Armi-házba menekült. Abban a házban mi nem bízhattunk, jobb volt az erdőben. Juudit olyannak tűnt, mint egy szárnyaszegett madár az ember tenyerében, állapota legyengült, már hetek óta idegláz kínozta. Csak miután a felcserünk halálát lelte egy összecsapásban, engedték meg a többiek, hogy Vaik asszony a segítségünkre jöjjön, a miénkre és Juuditéra. Sikerült ismét megmentenem őt, ám azt követően, hogy rálép az előttünk kéklő útra, többé már nem leszek képes megvédeni. Igazat adtam azonban a többieknek: a nők és a gyermekek helye otthon van, Juuditnak vissza kell térnie a városba. Szorult körülöttünk a hurok, egyre fogyott az erdő adta biztonság. Szemem sarkából figyeltem arckifejezését: tekintetét az útra vetette, melyen elmegy majd, ajkát résnyire nyitotta, minden erejét összeszedve nagy levegőt vett, és sóhajtásának hideg, csípős szele igyekezett megingatni döntésemben.

– Így lesz a legjobb. Mindannyiunknak. Visszamész abba az életbe, amelyből eljöttél.

– Már nem ugyanaz. Nem is lesz az, soha többé.

ELSŐ RÉSZ

„Aztán odajött Mark, az ör, és egyesével az árok szélére hurcolta, majd pisztolyával kivégezte őket.” 12 000. *A Juhan Jüriste, Karl Linnas és Ervin Viks tömeggyilkosokkal szembeni, 1962. január 16. és 20. között Tartuban zajlott bírósági eljárás anyagából.* Észt Állami Könyvkiadó, 1962.

[1941]

ÉSZAK-ÉSZTORSZÁG ÉSZT SZSZK, SZOVJETUNIÓ

Erősödött a zúgás – tudtam, mi érkezik a fák közül. A kezemre pillantottam, nem remegett. Egy pillanat múlva már az érkező konvoj felé rohanok, és nem törődöm többé Edgarral, sem az idegeivel. Szemem sarkából láttam, ahogy reszketeg ujjakkal csipkedi csizmanadrágját, arcát harchoz nem illő szín árnyalja. Alig egy kis idő telt el a finnországi kiképzésünk óta, ahol én úgy gondját viseltem Edgarnak, akár egy gyereknek. De harc közben másként áll a helyzet. Itt vár ránk a feladat. Mindjárt. Most. Nekiindultam, futás közben csapkodták combomat a kézigránátok, markomba kaptam egyet, és ujjaim már látták, ahogy

a levegőben pörög. A Finn Hadsereg inge, melyet a kiképzőszigeten öltöttem magamra, még mindig újnak hatott, és erőt sugárzott a lábamba. Nemsokára hazám összes férfiája egyedül az Ész Hadsereg felszerelését használja majd, senki másét, nem az idegen legyőzőkét, nem a szövetségeseikét, hanem a sajátunkat. Ez volt a célunk: visszafoglaljuk a hazánkat.

Hallottam, ahogy a többiek jönnek a nyomomban, ahogy a föld reng a mieink erejétől, és még gyorsabban futottam a morajló motorok felé. Orromban éreztem az ellenség izzadságszagát, számban a vad düh és a vas ízét, a csizmámban valaki más rohant, ugyanaz az érzéketlen harcos, aki az iménti összecsapásban az árokba ugrott, és gránátokat dobált a megsemmisítő zászlóalj katonái felé, biztosíték, húzózsínór, dobás, biztosíték, húzózsínór, dobás, az valaki más volt, biztosíték, húzózsínór, dobás, és az a valaki most a zúgás felé rontott. Minden géppuskánk a konvoj felé irányult. Többen voltak, mint gondoltuk, végtelen sokan, oroszok és ész tartású megsemmisítők, és vég nélkül sorakoztak az autók és a géppuskák is. De nem mi ijedtünk meg, hanem az ellenség, bennünk nyargalt a düh, mégpedig oly erővel, hogy az ellenség egy pillanatra megtorpant, a Mootor kerekei egy pillanatig üresben forogtak, a gyűlölet odaszegezte őket a pillanatba, melyben megindult a tűz; a többiekkel együtt támadásba lendültem, és megöltük mindannyiukat.

Karomban remegtek az izmok a golyóktól, melyeket kilőttem, csuklómat húzta a gránát súlya, melyet elhajítottam, de lassacskán a tudatomig hatolt, hogy vége a csatának. Mikor a lábam hozzászokott az egy helyben álláshoz, és töltényhüvelyek sem záporoztak már a harcmezőre, feltűnt, hogy a harc lezárulása nem hozott magával csendet. Lärmát hozott, a földből mohón elő-

búvó férgek vonulását a holttestek felé, a halál bérenceinek serény sercegését a friss vér irányába, és bűdös volt, bűzlött a széklet és a bélgázok szagával terhes hányás. Szememet vakította a fény, a lőpor füstje kezdett széteszlani, és mintha a felhő pereménél egy fényes aranykocsit láttam volna, készen arra, hogy magával vigye az elesetteket, a mieinket, a megsemmisítőket, az oroszokat, az észteket, mindenkit egyazon kocsi. Hunyorogtam. Zúgott a fülem. Láttam, ahogy a többiek zihálnak, homlokukat törlik, egy helyben imbollyognak, akár a fák. Próbáltam az eget kémlelni, a ragyogó kocsit, de nem sokáig támaszthattam a Mootor horpadt oldalát. A legfrissebbek már úgy sürgölődtek, akárha a piacon vásárolgatnának: a fegyvereket be kellett gyűjteni a halottaktól, csak a fegyvereket, a töltényöveket... és a táskákat. Gázoltunk a leszakadt testrészek, a rángatózó végtagok között. Épp, amikor egy ellenség holttestéről húztam le a töltényövet, valaki a föld színéről bokán ragadott. Meglepően erősen kulcsolt át, és a föld színén hörgő szája felé húzott. Térdem cserbenhagyott, mielőtt alkalmam lett volna célozni, és ugyanolyan erőtlenül hanyatlottam a haldokló felé, amilyen ő maga is volt, biztosra véve, hogy ütött az óráim. De a férfi tekintete nem énrám irányult, a nehézkes szavakat valaki máshoz intézte, valakihez, aki kedves a számára, nem értettem, mit mond, oroszul beszélt, de olyan hangon szólt, ahogy egy férfi csak a menyasszonyával beszél. Tudtam volna ezt még akkor is, ha nem látom a fényképet piszkos kezében, és a fényképen a fehér szoknyaszegélyt. Most a vőlegény vére vörösre festette a szoknyát, ujjai eltakarták a nő arcát, én egy hirtelen mozdulattal kitéptem bokámat a szorításból, és az élet kiszökött a férfi szeméből, melyben az imént önmagamot láttam. Kényszerítettem magamat, hogy felálljak, folytatni kellett.

Amikor végeztünk a fegyverek begyűjtésével, távolabbról ismét autók zaja hangzott fel, és Allik őrmester parancsot adott a visszavonulásra. Úgy sejtettük, hogy a megsemmisítő zászlóalj megvárja az erősítést, mielőtt újra támad, vagy nekiindul táborhelyet keresni, de mindenképpen utánunk jön majd. Géppisztolyosaink már elérték az erdő szélét, amikor észrevettem egy ismerős alakot, amint még mindig egy holttesten ugrál: Mart volt az. Lába már darabokra zúzta a koponyát, az agy elvegyült a földdel, de ő csak tovább őrjöngött, mintha a holttesten át a földbe akarná döfni a géppisztolyt. Odarohantam hozzá, és keményen arcon csaptam, amitől megernyedte fogása a fegyveren. Mart mit sem látva tajtékozott, nem ismert fel, ordította a láthatatlan ellenséggel, hadonászott. Végül sikerült köréje kötnöm a derekamról levett övet, és a kötözőhelyhez kísérem, ahol sebtében folyt a pakolászás. Odasúgtam, hogy ezt az embert meg kell vizsgálni. Kopogtattam a halántékomat, a felcser a ziháló Martra pillantott, habzó szájugára, és bólintott. Allik őrmester sürgette az embereket, egyikük kezéből kitepte a flaskát, és kiabált, hogy az észtek nem részegen harcolnak, mint az ivánok. Edgart kerestem, gyanakodtam, hogy meglépett, de unokatestvérem ott gubbasztott egy kövön, izzadságtól csapzottan, kezét szájára tapasztva. Vállon ragadtam, és ahogy aztán elengedtem, piszkos zsebkendőjével nekiállt suvickolni a kabátját ott, ahol vérfoltos ujjaim hozzáértek.

– Én képtelen vagyok erre. Ne haragudj!

Hirtelen ellenszenv loccsant a mellkasomban, agyamban felvillant, miként dugdosta anyám a kávé, és főzött belőle titokban Edgarnak, csak neki, senki másnak. Megráztam a fejem. Koncentrálnom kellett, elfelejtenem a kávé, elfelejtenem Martot és azt, miként azonosultam a zavaros tekintetében feltűnő férfival, aki hasonlított ahhoz, aki az én csizmámban rohant a harcba. El kel-

lett felejtennem a férfit, aki bokán ragadott, és akinek a tekintetében magamra ismertem, és azt, hogy Allik őrmester szemében nem láttam magamat. Sem a felcserében. Sem senkiében, akiről ösztönösen éreztem, hogy túl fogja élni. Ez volt a harmadik összecsapásom, mióta visszatértünk Finnországból, és még mindig életben voltam, kezemen az ellenség vérével. Akkor hát honnét jött a hirtelen kétkedés? Miért nem ismertem magamra bennük, akikről tudtam, hogy saját szemükkel látják majd a békét?

– Mit akarsz tenni, megkeresed a többieket a csapatunkból, vagy itt maradsz ezekkel harcolni? – kérdezte Edgar.

A fák felé fordultam. Feladatunk volt: meggyengíteni az Észtországot megszálló Vörös Hadsereget, hírt adni finnországi szövetségeseinknek az előrenyomulásról. Jól emlékeztem, mennyire örültünk, amikor új, finn mundérba bújtunk, és este felsorakozva énekeltük, hogy *saa vabaks Eesti meri, saa vabaks Eesti pind*¹. Észtországba érkezve az egységem mindössze néhány telefonvonalat tudott elvágni, aztán elromlott a rádiónk, és úgy döntöttünk, nagyobb hasznunkat lehet venni, ha más harcosokhoz csatlakozunk. Allik őrmester bátor embernek bizonyult, az erdei testvérek vad tempóban nyomultak előre.

– A menekülteknek talán nem árt a védelem – suttopta Edgar. Igaza volt. Az erdő rejtekében előretörő csapatot sok jó ember kísérte, csak lassú volt a haladás, mert az egyetlen kiút az ellenség által körbezárt területről a lápon át vezetett. Eszeveszetten harcoltunk, hogy időt adjunk nekik, feltartsuk az ellenséget, de vajon elegendő előnnyel szolgál-e számukra a győzelmünk? Edgar ösztönösen megérezte csapongó lelkem rebbenéseit. Hozzátette: – Ki tudja, otthon is mi a helyzet? Semmi hír Rosalie felől.